

**ВІДГУК**  
**офіційного опонента на дисертаційне дослідження**  
**Кавиліна Олексія Анатолійовича**  
**«Інституціоналізація політичної участі молоді в сучасній Україні»,**  
**подане на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук**  
**за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси**

Дисертаційна робота О. А. Кавиліна присвячено вирішенню актуальної для вітчизняної політичної науки та практики проблеми – комплексного політологічного дослідження проблеми інституціоналізації політичної участі молоді в Україні.

З огляду на це, автор дисертації намагається дати науково виважену відповідь на питання тривалого дистанціювання і навіть відчуження значної частини громадян України від політичної сфери, адже такий стан справ є наслідком, з одного боку, процесів демократизації суспільства, а з другого – особливостей модернізації влади. Ці закономірності супроводжувалися сплеском політичної активності на зламі 1980–1990-х років, а також в часи «Помаранчевої революції» та «революції Гідності».

Погоджуюся з автором роботи в тому, що нині політичний вимір участі молоді в сучасній Україні має дві площини: вона може бути суб'єктом державотворчих процесів, або ж, за інших обставин, виступатиме об'єктом маніпулятивних технологій. Власне на підставі цієї взаємодії важливо науково визначити можливі шляхи оптимізації її політичної участі, оскільки і тепер рівень політичної та громадської активності молоді залишається недостатнім для повноцінного розвитку громадянського суспільства.

Автором правомірно визначені об'єкт, предмет дослідження, мета та науково-дослідні завдання. Вважаю, що вони є логічними, чіткими та такими, що відповідають темі дослідження та паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси, за якою подана робота до захисту.

Поставлена мета роботи обумовила й постановку наукових завдань та вибір методологічної основи для проведення дослідження процесу становлення інститутів, які легалізують та легітимізують нові форми

залучення громадян до політико-владних відносин, індивідуальні або групові дії суб'єктів політичного процесу з метою впливу на структури влади для всебічної модернізації суспільного життя.

Структурно робота побудована логічно та у відповідності до зазначеної мети та головної концепції дослідження.

Заслуговує на увагу теоретико – методологічний розділ, присвячений розгляду сутнісних характеристик поняття «політична участь», систематизації доробку зарубіжних та вітчизняних авторів. Дисертант вдало виокремив етапи сучасних досліджень політичної участі: на першому етапі описано типи і форми політичної участі; на другому – зроблено акцент на вивченні структурних ресурсів і культурних установок як чинників, що визначають типи участі; сучасний етап відбиває розуміння політичної участі як засобу мобілізації громадян, акумуляції їх інтересів і вираження протесту в умовах глобального громадянського суспільства та подолання «демократичного дефіциту».

Автор справедливо стверджує, що саме наприкінці 1990-х років відбулася систематизація наукових підходів до розуміння політичної участі, акцентування на специфіці формування нових інститутів політичної системи, становленні інститутів громадянського суспільства, співвідношенні процесів політичної трансформації, модернізації, демократизації, глобалізації. Така логіка дослідження дала дисертанту підстави констатувати, що як у зарубіжній, так і у вітчизняній літературі не отримали належного висвітлення політико-правові, соціальні та ціннісні детермінанти інституціоналізації політичної участі молоді в умовах модернізації.

Варіативність наукової інтерпретації політичної участі у світовій та вітчизняній суспільно-політичній думці, осмислення методологічних підходів до вивчення інституціоналізації політичної участі в умовах модернізації, а також дослідження молоді як суб'єкта політичних відносин здійснено автором в другому розділі дисертації. Такий дослідницький підхід дав змогу дисертанту обґрунтовано стверджувати, що політична участь є

однією з центральних категорій, яка використовується для пояснення логіки політичного процесу в умовах стабільних демократичних та перехідних політичних систем. Автор вважає, що інструментальне використання політичної участі дозволяє визначити сутнісні характеристики політичних відносин, здійснити дослідження еволюції взаємодії основних суб'єктів політичного процесу. Одночасно здобувач виявив суперечності інституціоналізації політичної участі, які, на його думку, зумовлені невідповідністю формальних інститутів демократичних практик та реалій взаємодії суб'єктів політико-владних відносин. Внаслідок цього й відбувається делегітимізація органів публічної влади, а інституціоналізація політичної участі набуває характеристик «подвійності», тобто протиріч у системі норм.

Позитивне враження від проведеного наукового дослідження робить третій розділ роботи, в якому проаналізовані механізми реалізації політичної участі молоді, динаміка цього процесу в електоральних циклах і ціннісні орієнтації як регулятори її політичної активності. Зокрема, на думку автора, політико-правові механізми реалізації політичної участі молоді чітко підкреслені конвенційними і неконвенційними формами участі, а їх співвідношення залежить від параметрів політичного режиму. Варто погодитися із затвердженням здобувача, що наявність окремих політичних інститутів, передусім сильних політичних партій і громадських організацій, які діють не лише на загальнодержавному, але і на місцевому рівні, сприяє артикуляції інтересів різних верств населення.

Заслуговує уваги і висновок дисертанта, що форми та динаміка політичної участі молоді зумовлені як суспільно-політичними процесами та інституційним дизайном в сучасній Україні, так і особливостями молоді як специфічної й неоднорідної соціально-демографічної групи. Для обґрунтування цієї дослідницької тези автор наводить такі чинники, як: низька участь молоді в об'єднаннях громадян; амбівалентність ціннісних орієнтацій; недостатній рівень правової освіти молоді та її поінформованості

з питань участі у процесі формування і реалізації державної молодіжної політики; відсутність рівності можливостей та стартових умов для всієї молоді, тощо.

Погоджуюся з дисертантом, що для української молоді найважливішими ціннісними пріоритетами є безпека, доброзичливість, універсалізм і самостійність, найменш важливими – традиційність, стимуляція та конформізм. Як висновує автор, орієнтація на безпеку, що притаманна як молоді, так і всьому населенню України, виникає через військові дії, невпевненість у майбутньому, складну криміногенну ситуацію, відсутність справедливого розподілу матеріальних благ між членами суспільства, великий ступінь корумпованості, наявність вибіркового правосуддя тощо.

Викликає певний науковий інтерес і четвертий розділ роботи, в межах якого автор дослідив міжнародно-правовий аспект інституціоналізації політичної участі молоді, з'ясував стратегії залучення молоді до реалізації молодіжної політики та участь молодіжних об'єднань і рухів у міжнародних проектах. Це дозволило стверджувати про те, що у міжнародному співробітництві молодь активно долучається до вирішення таких важливих питань, як освіта і студентське самоврядування, соціально-економічний розвиток регіону, держави, охорона здоров'я, екологічна безпека, гендерна рівність тощо. Про це свідчать численні проекти, які реалізуються в Україні. Участь молодіжних об'єднань та рухів у міжнародних проектах дисертант визначив як чинник активізації політичної участі молоді.

Отже, проведене О. А. Кавіліним дослідження інституціоналізації політичної участі молоді в сучасній Україні дозволило автору сформулювати висновки, які мають певну новизну і практичну значущість. Зокрема, автор виявив суперечності інституціоналізації політичної участі, які зумовлені невідповідністю формальних інститутів демократичних практик та реалій взаємодії суб'єктів політико-владних відносин, внаслідок чого відбувається делегітимізація органів публічної влади. Згідно з висновками дисертанта,

інституціоналізація політичної участі набуває характеристик «подвійності», тобто протиріч у системі норм.

Основні положення дисертаційного дослідження знайшли достатню апробацію в прилюдних виступах на науково-практичних конференціях та в наукових статтях автора. Відзначаючи достатньо високий рівень методологічної та теоретичної розробки теми дисертаційного дослідження, вважаю доцільним висловити наступні зауваження щодо цієї роботи:

1. Погоджуючись з автором щодо розуміння політичної участі як інституціоналізованого механізму впливу громадян на функціонування політичної системи, формування політичних інститутів та процес вироблення політичних рішень, за допомогою якого реалізуються артикульовані суспільно-політичні інтереси, поза увагою дисертанта залишилась така специфічна категорія як «громадянська участь». Її паралельне використання дисертантом у якості інструментарію демократії участі значно би удосконалило: (1) класифікацію артикуляції, агрегації і представництва інтересів громадян; (2) процес розробки, ухвалення та реалізації важливих соціально-політичних рішень; (3) політичну соціалізацію молоді.

2. Як показує проведене дисертантом дослідження, аналіз участі молоді у виборчих кампаніях переконує, що поведінка молодого виборця, оцінка змін в українському суспільстві та сприйняття основних партій, рухів і політичних лідерів, як правило, ґрунтується на емоційно-персоніфікованій системі електоральної мотивації. Це загалом вірне твердження варто було доповнити реальними результатами соціологічних опитувань страт молоді в сучасній Україні. Такий підхід у дослідженні системи ідеалів, норм і цінностей молодіжного середовища значно сприяв би підвищенню якості отриманих автором висновків та збагатив би дану роботу.

3. Автор роботи значну увагу приділяє політико-правовим, соціальним та ціннісним детермінантам інституціоналізації політичної участі молоді в сучасній Україні і зазначає залежність даного процесу від євроінтеграційних

намагань держави. Погоджумося із наявністю такого зв'язку, визнаному і на офіційному рівні в Україні, однак, вважаємо, що в роботі не дістали ґрунтового аналізу європейські стандарти молодіжної політики та не окреслені механізми, за допомогою яких Україна може удосконалити сутність і моделі політичної участі своїх громадян.

4. Погоджуюсь з дисертантом, що міжнародна інтеграція українського молодіжного руху є нагальною вимогою, адже його перебування в світовому та зокрема європейському молодіжному просторі надає додаткові можливості щодо подання спільних проєктів і отримання ресурсів для їх втілення в Україні чи безпосередньої участі в їх реалізації за кордоном. Однак ці перспективи здобуття переваг України в молодіжній політиці у контексті глобалізаційних процесів, слід аналізувати, на нашу думку, як сукупність принципів, що мають більш фундаментальний характер, ніж тільки майбутні проєкти, що формуються на основі сучасних політичних інтересів суб'єктів молодіжної політики. У цьому контексті важливе місце мав би прогностичний потенціал – для визначення характеру залежності між інтенсивністю та результатами інституціоналізації тих політичних акторів, що мають інтереси на міжнародній молодіжній арені, з одного боку, та політичними й національними ідентичностями – з другого, які формуються Україною та її сусідами в умовах глобалізації.

5. Доцільним було б написання окремого підрозділу про використання молоді у маніпулятивних технологіях задля досягнення нею політичної суб'єктності в окремих державах пострадянського простору. Зокрема такі виміри політичної та громадянської участі молоді мають, з одного боку, Російська Федерація та Республіка Білорусь, а з другого – Казахстан, Туркменістан, Узбекистан та Киргизстан.

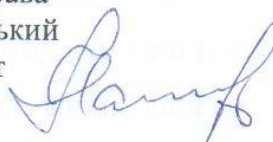
Однак, наведені вище зауваження не мають принципового значення і не впливають на в цілому позитивну оцінку представленого до прилюдного захисту дисертаційного дослідження.

Отже, дисертаційне дослідження Кавиліна Олексія Анатолійовича «Інституціоналізація політичної участі молоді в сучасній Україні» є завершеним науковим дослідженням, здійсненим на актуальну в науковому відношенні тему. Обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих дисертантом, не викликають сумніву. Розбіжностей між текстом дисертації та положень автореферату немає.

Дисертаційне дослідження та автореферат оформлені відповідно до встановлених вимог. Подана до захисту дисертаційна робота Кавиліна Олексія Анатолійовича «Інституціоналізація політичної участі молоді в сучасній Україні» відповідає сучасним вимогам щодо підготовки та оформлення такого роду наукових робіт, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,  
завідувач кафедри політичних наук і права  
Державного закладу «Південноукраїнський  
національний педагогічний університет  
імені К. Д. Ушинського»



С. М. Наумкіна

